

De Geheime Leer, Krishnamurti en transformatie

– Aryel Sanat

De essentie van *De Geheime Leer* is, net als die van J. Krishnamurti's inzichten en waarnemingen, de transformatie van de mens. Maar ofschoon de uitdrukking “de transformatie van de mens” nauw verbonden is met Krishnamurti (er is zelfs een serie video's onder die naam), klinkt het wat vreemd als weergave van *De Geheime Leer* in de oren van een *traditionalistische* bestudeerder van het grote werk van H.P. Blavatsky. Dit kan toegeschreven worden aan de nadruk die in *De Geheime Leer*-studies historisch gezien meer op metafysische aspecten van de lering werd gelegd dan op haar psychologische betekenissen. En hoewel metafysische aspecten hun betekenis hebben, vertegenwoordigen deze volgens H.P.B. slechts één van de “zeven sleutels” voor het begrijpen van *De Geheime Leer*.¹ Aan de andere kant, er is heel wat bewijsmateriaal waarmee aangetoond kan worden dat de psychologische (ook wel genaamd: geestelijke of mystieke) sleutel de eerste is die omgedraaid moet worden, wil een van de andere sleutels nut hebben voor de serieuze student.²

Dhr A. Sanat heeft filosofie gedoceerd aan de universiteit van Miami, Florida en werkt momenteel aan een commentaar op de Stanza's van Dzyan, als eerste deel van een trilogie over *De Geheime Leer*.

Er zijn tenminste drie belangrijke aanwijzingen voor de waarheid van de stelling dat de essentie van *De Geheime Leer* menselijke transformatie is. Een van deze is te vinden in de tekst zelf van *De Geheime Leer*. Een tweede kan afgeleid worden van het uitdrukkelijke verband dat H.P.B. legt tussen *De Stem van de Stilte* en de Stanza's van Dzyan, de bron van *De Geheime Leer*. Een derde aanwijzing komt van het kort geleden ontdekte feit dat de Stanza's zijn ontleend aan de *Kalachakra Tantra*, de zeer hoog gewaardeerde esoterische lering van Tibet. Elk van deze aanwijzingen zal onderzocht worden en dan zal de vraag van de verbindingen met Krishnamurti beschouwd worden.

De Stanza's van Dzyan

De betekenis van het woord “Dzyan” wordt gegeven door H.P.B. (en de Mahatma's die verantwoordelijk waren voor de oprichting van de Theosofische Vereniging, van wie gezegd wordt dat die veel van het schrijfwerk gedaan hebben) in *De Geheime Leer*. Zij verwijst naar het “*Boek van Dzyan*” van het Sanskriet woord *Dhyan* (mystieke meditatie).³ Waarom zouden wij het niet eenvoudig “meditatie” noemen en het daarbij laten? In een korte voetnoot in het allereerste begin van *De Geheime Leer* wordt gesteld dat “*Dan*, in modern Chinees en in Tibetaanse fonetische tekens *Ch'an*, de algemene term is voor de esoterische scholen en hun literatuur”, en dat het verwante woord *Janna* in de oude teksten gedefinieerd werd als “een tweede innerlijke geboorte”.⁴ Met andere woorden, wat de schrijvers van *De Geheime Leer* bedoelen met “meditatie” en waar de Stanza's van Dzyan over gaan, is *de transformatie*.

tie van de mens, wat op mystieke wijze plaatsvindt, niet als het resultaat van oefening of de aanvaarding van bepaalde ideeën.

De Stanza's van Dzyan zijn Stanza's van Zen.

Een andere manier van verwijzing naar de voornaamste bron van alle theosofische leringen welke wellicht meer betekenis zou hebben voor een gehoor honderd jaar later, zou kunnen zijn “De Stanza's van Zen”, aangezien *Dzyan* een synoniem is van het Japanse “Zen”. In de *Theosophical Glossary* geeft H.P.B. dan ook de alternatieve spellingen “Dzyn” en “Dzen”.⁵ Helemaal is Zen in de gedachten van velen beschouwd als een *methode* om verlichting te bereiken; maar methoden en systemen zijn mechanisch, tijdgebonden, en zijn daarom niet transformerend, omvormend. De Stanza's van Dzyan kunnen aldus allereerst gezien worden als een boek met *koans* (om een passende term van Zen te lenen) over de aard van het leven van transformatie. Koans zijn niet bedoeld om op te voeden of om het denken te voeden. Zij moeten een chaotische situatie doen ontstaan die het proces kan versnellen waarbij de hersenen het helemaal opgeven om te denken. Daarbij wordt ruimte geschapen voor het mystieke denkvermogen om tot werking te komen in die ware meditatieve toestand die alle esoterische scholen ter wereld even hoog achten.

De eerste *stanza's* behandelen vooral de kwestie van “Ruimte”, dat vanuit een psychologisch perspectief verwijst naar *sunya* of *sunyata*, de toestand van bewustzijn die aanwezig is wanneer wat gewoonlijk doorgaat voor “leven” overgegeven wordt aan de ononderbroken stroom van dat wat echt origineel is. Dit vitale leven is ontdaan van begrippen, ontdaan van verwachtingen, ontdaan van identificaties; in één woord, het is *sunya*.

Er is een gevaar verscholen in het interpreteren van “Ruimte” van de Stanza's alsof het uitsluitend een metafysisch begrip

is, dat “begrepen” en bediscussieerd moet worden in min of meer intellectuele termen, omdat zulke discussies het “ik” dreigen te versterken, dat altijd gereed staat voor nieuwe “avonturen” op het terrein van zijn eigen expansie, want zo functioneren deze intellectuele excursies altijd. Het is dan ook niet zo moeilijk in te zien dat een studie van *De Geheime Leer* langs de min of meer bijbelse lijn van “In den beginne was er Ruimte”, hoewel voor sommigen mogelijk intellectueel opwindend, heel weinig te maken heeft hetzij met het leven van transformatie hetzij met waar begrijpen, dat komt van een bron anders dan het intellect.

Volgens *De Stem van de Stilte* krijgen alleen degenen die zich in een leven van transformatie bevinden begrip van de innerlijke leer.⁶ Daarom kan vermoedelijk het enig ware begrip van wat in de Stanza's met “Ruimte” bedoeld wordt, alleen maar gevonden worden in de daad van transformatie (aldus deze fundamentele bron). De feitelijke zijnstoestand die bestaat als er geen gehechtheid meer is aan iets, aan wat dan ook van de persoonlijkheid – een toestand die radicaal verschilt van het vasthouden aan *ideeën* over niet-gehechtheid – maakt het dan mogelijk om direct de werkingen van het universum te begrijpen, omdat het een reiniging van alle conditionering inhoudt. Daarom zal het alleen in die getransformeerde toestand, niet meer belast met een van de vooroordelen die ieder nu eenmaal uit zijn verleden meeneemt, mogelijk zijn om iets van betekenis waarlijk te begrijpen. Het is wellicht juist omdat de innerlijke leringen alleen kunnen worden ontvangen in die toestand van transformatie – iets dat slechts kan plaatsvinden in de afzondering van het eigen wesen – dat naar die leringen verwezen wordt als “de Leer van het Hart”.

De Stem van de Stilte

In het voorwoord op *De Stem van de Stilte* doet H.P.B. een buitengewone uitspraak over het verband tussen dat werk en de Stanza's van Dzyan: “Het werk, waaruit ik hier vertaal, is een deel van dezelfde serie

als die waaruit de ‘stanza’s’ van het *Boek van Dzyan* werden genomen, waarop *De Geheime Leer* gebaseerd is.⁷ Zeggen dat *De Stem van de Stilte* en *De Geheime Leer* dezelfde bron hebben is hetzelfde als suggereren dat geen van beide begrepen kan worden als zij bestudeerd worden door een denkvermogen dat zich er niet van bewust is dat het dat doet onder de invloed van zijn eigen conditionering. *De Stem van de Stilte* is glashelder op het punt van de noodzaak van een ongeconditioneerd denkvermogen (een denkvermogen dat helder geworden is door Yoga), want Het begint met de waarschuwing dat:

...hij die de stem van Nada, “het Geluidloze Geluid”, zou willen horen en begrijpen, moet leren wat de aard van DHARANA is. Onverschillig geworden voor alles wat waarneembaar is, moet de leerling de rajah van de zinnen leren onderkennen, de voortbrenger van gedachten die begoocheling wekt.

*Het denken is de machtige verdelger van het Werkelijke. Laat de discipel de Verdelger verdelgen.*⁸

Volgens deze voorafgaande aanmaning is dus ieder die niet “onverschillig voor voorwerpen van waarneming” kan worden niet in een toestand om goed met de studie van *De Stem van de Stilte* of *De Geheime Leer* te beginnen, aangezien deze van een en dezelfde bron afkomstig zijn en naar men mag veronderstellen dezelfde eisen aan hun bestudeerders stellen. In de *Astanga Yoga* van Patanjali worden als zijn acht “ledematen” opgesomd *yama, niyama, asana, pranayama, pratyahara, dharana, dhyana* en *samadhi*. Dit zijn “ledematen”, en geen “stappen”; omdat geen van deze voldoende beoefend kan worden zonder dat al de andere ook aanwezig zijn. Niettemin, de volgorde waarin zij door Patanjali gegeven worden, is dezelfde gebleven door de millennia heen, en dat is de volgorde waarop in die eerste regels in *De Stem van de Stilte* geduid wordt. Gesuggereerd wordt dat nu de leerling “onverschillig voor de voorwerpen van waarneming” geworden is

(*pratyahara*), hij “de aard van *Dharana* moet leren” (gewoonlijk vertaald met “concentratie”).

In elk geval is *De Stem van de Stilte* niet bestemd voor academische studie (hoewel natuurlijk geleerden alles zullen gebruiken als studieobject; zo zijn ze nu eenmaal). Dit is duidelijk een boek dat advies kan geven aan ieder die reeds ernstig het pad van Yoga volgt, het pad van transformatie. En aangezien *De Geheime Leer* van dezelfde bron afkomstig is, mag men verwachten dat dit ook voor dat boek waar is.

Gedachte blijft altijd ondiep en oppervlakkig

Zo lijkt het bijvoorbeeld vrij duidelijk dat de eerste stanza bedoelt, zo goed als woorden dat toelaten, de toestand van bewustzijn te beschrijven welke *sunyata* genoemd wordt; daarin kan, naar men denkt, een één voelen met de structuur van het universum plaats vinden. Ook zou het een beschrijving kunnen zijn van een toestand van bewustzijn van een Adept, zoals de tekst het zelf uitdrukt wanneer deze verwijst naar “het ‘geopende oog’ van Dangma”. Zoals H.P.B. het in een voetnoot uitlegt:

In India wordt dit het “Oog van Shiva” genoemd, maar aan gene zijde van de Grote Keten is het in de esoterische zeggwijze bekend als ‘Dangma’s Geopend Oog’. *Dangma betekent een gelouterde ziel, een die een Jivanmukta geworden is, de hoogste Adept, of liever een zogenaamde Mahatma. Zijn geopend oog is het innerlijke, geestelijk oog van de ziener; en het vermogen dat zich erdoor openbaart, is niet helderziendheid zoals die gewoonlijk wordt opgevat, dat wil zeggen de macht om op een afstand te zien, maar veeleer het vermogen van geestelijke intuïtie waardoor onmiddellijke en zekere kennis verkrijgbaar is.*⁹

Die eerste stanza verwijst uitdrukkelijk naar het feit dat wanneer er *sunyata*, “Ruimte”, is, geen van de verklaringen die

in de heilige Schriften gegeven worden van enige betekenis zijn, aangezien er dan niemand is om te lezen of te overdenken wat zij zeggen; het geeft een aanschouwelijk beeld van wat het is om in die staat van volkomen leegheid te zijn. Een deel van wat het uitdrukt is dat het pad naar bevrijding in die toestand zonder betekenis is, omdat er niemand is om tegen wat dan ook te reageren; er is geen plek om naar toe te gaan, er is geen verlangen om iets te veranderen.

Daarom, wanneer er *sunyata* is, wordt gezegd; “De Zeven Wegen naar Zaligheid waren niet”. Evenmin is er in die staat enige betrokkenheid bij de ellende en de middelmatigheid van het dagelijkse leven, zoals dat gewoonlijk geleefd wordt, namelijk in een voortdurende gehechtheid aan de verschillende voorwerpen van gewaarwording (in de boeddhistische terminologie weergegeven door de zogenoemde twaalf *nidana*'s). Om die reden wordt gezegd: “De Grote Oorzaken van Ellende waren niet”. Wat volgt is de gehele tekst van de *stanza*, zodat de lezer het vanuit dit psychologisch perspectief kan overwegen. Hoewel waarschijnlijk slechts een volledig commentaar met zorgvuldige overweging van iedere term met duidelijke verwijzingen naar boeddhistische en andere bronnen een duidelijker uiteenzetting zou kunnen geven, is volstaan met het cursiveren van de duidelijker psychologische uitspraken:

1. DE EEUWIGE MOEDER HAD, GEHULD IN HAAR IMMER ONZICHTBARE GEWADEN, WEDEROM GEDURENDE ZEVEN EEUWIGHEDEN GESLUIMERD.

2. DE TIJD WAS NIET, WANT HIJ LAG IN SLAAP IN DEN ONEINDIGEN SCHOOT VAN DEN DUUR.

3. HET UNIVERSELE DENKVERMOGEN WAS NIET, WANT ER WAREN GEEN AH-HI OM HET TE BEVATTEN.

4. DE ZEVEN WEGEN TER ZALIGHEID WAREN NIET. DE GROOTE OORZAKEN VAN ELLENDE WAREN NIET, WANT ER WAS

NIEMAND OM ZE TE VERWEKKEN EN ER DOOR VERSTRIKT TE WORDEN.

5. DUISTERNIS ALLEEN VULDE HET GRENZENLOOS AL, WANT VADER, MOEDER EN ZOON WAREN WEDEROM ÉÉN EN DE ZOON WAS NOG NIET ONTWAAKT VOOR HET NIEUWE WIEL EN ZIJN PELGRIMSTOCHT DAAROP.

6. DE ZEVEN VERHEVENE HEEREN EN DE ZEVEN WAARHEDEN HADDEN OPGEHOUDEN TE ZIJN, EN HET HEELAL, DE ZOON VAN NOODZAKELIJKHEID, WAS IN PARANISHPANNA GEDOMPELD, OM UITGEADEMD TE WORDEN DOOR DAT, WAT IS EN TOCH NIET IS. NIETS WAS.

7. DE OORZAKEN VAN BESTAAN WAREN BUITEN WERKING GESTELD; HET ZICHTBARE, DAT WAS, EN HET ONZICHTBARE, DAT IS, RUSTTEN IN EEUWIG NIET-ZIJN – HET EENE ZIJN.

8. ALLEEN DE EENE VORM VAN BESTAAN STREKTE ZICH GRENZENLOOS, ONEINDIG, OORZAAKLOOS, IN DROOMLOOZEN SLAAP UIT EN HET LEVEN POLSKLOPTE ONBEWUST IN DE UNIVERSEELE RUIMTE DOOR DIE ALOMTEGENWOORDIGHEID HEEN, DIE WORDT WAARGENOMEN DOOR HET GEOPEND OOG VAN DEN DANGMA.

9. MAAR WAAR WAS DE DANGMA, TOEN DE ALAYA VAN HET HEELAL IN PARAMARTHA WAS EN HET GROOTE WIEL ANOEPADAKA WAS?¹⁰

En *Paramartha* is de naam van een andere esoterische verhandeling die tot dezelfde verzameling behoort als de *Stanza's* en *De Stem van de stilte*:

Samen met het grote mystieke werk, genaamd *Paramartha*, dat, zoals de legende van *Nagarjuna* ons vertelt, aan de grote *Arhat* was overgeleverd door de *Naga's* of “Slangen” (inderdaad een naam die gegeven werd aan de oude ingewijden), maakte het “Boek der Gouden Voorschriften” aanspraak op dezelfde oorsprong.¹¹

De term is van zeer groot belang in de Madhyamika-school van het boeddhisme, en wordt in *De Geheime Leer* gedefinieerd als “Absoluut Zijn en Bewustzijn, die Absoluut Niet-Zijn en Onbewustheid zijn”. Krishnamurti verhelderde, in een eigentijdse stijl sprekend, de kwestie van Absoluut Zijn dat Absoluut Niet-Zijn is, toen hij uiteenzette:

“Het wezen van gedachte is die toestand wanneer gedachte niet is. Hoe diep en breed gedachte voortgezet wordt, gedachte blijft altijd ondiep en oppervlakkig. De afronding van gedachte is het begin van dat wezen. De afronding van gedachte is ontkenning, en wat negatief is, kan niet positief uitwerken: er is geen methode, geen systeem om gedachte te beëindigen. De methode, het systeem, is een positieve benadering van ontkenning en daarom kan gedachte nooit het wezen van zichzelf vinden. Het moet eindigen om het wezen te doen zijn. *Het wezen van zijn is niet-zijn en om de diepte van niet-zijn te “zien”, moet er vrijheid van worden zijn.*”¹² (Cursivering toegevoegd)

H.P.B. zegt in haar commentaar, in een taal die is ontdaan van de esoterisch vreemde Hegeliaanse termen die in *De Geheime Leer* gebruikt worden (blijkbaar uit noodzaak, om beter met haar Victoriaanse gehoor te communiceren):

*“Paramarthasatya” is zelfbewustzijn in het Sanskrit, Svasamvedana, of “zelfontledende overdenking” uit twee woorden, parama (boven alles) en artha (bevatting), Satya betekent volstrekt, waarachtig zijn of Esse.*¹³

Indien H.P.B. ‘s commentaar op vers negen van de eerste stanza zorgvuldig gelezen wordt, zal men zien dat het onderwerp van de hele stanza heel duidelijk niet is de schepping van het heelal in de conventionele betekenis. Wanneer je deze tekst met de psychologische sleutel in gedachten leest, zie je dat deze tekst verder in hoofdzaak de toestanden van Waarneming behandelt die slechts mogelijk zijn voor een vergevorderd Adept. Gezegd wordt:

“Alaya is letterlijk de “Ziel der Wereld” of Anima Mundi, de “Overziel” van Emerson en volgens de esoterische leering verandert zij periodiek haren aard. Alaya, hoewel eeuwig en onveranderlijk in haar innerlijk wezen op de gebieden, die onbereikbaar zijn. hetzij voor mensen of Cosmische Goden (Dhyani Boeddha’s), verandert gedurende het werkdadige levenstijdperk met betrekking tot de lagere gebieden, het onze eronder inbegrepen. *Gedurende dien tijd zijn niet alleen de Dhyani Boeddha’s één van Ziel en Inwezen met Alaya, maar ook zelfs de mens, die sterk is in yoga (mystieke overpeinzing), “is in staat zijn ziel er in te doen verzinken”, (Aryasangha. de Boemapa-school). Dit is niet Nirvana, maar een toestand, die er het naast bijkomt...*”¹⁴ (cursivering toegevoegd)

De ware aard van ruimte en de ernst van de moeilijkheden die verbonden zijn aan het spreken over dit onderwerp zonder het juiste perspectief in het dagelijks leven, worden weer helder uitgelegd door Krishnamurti:

Het denken kan de aard van de ruimte niet bevatten, noch voor zichzelf formuleren. Wat het ook formuleert, het draagt de beperking in zich van zijn eigen grenzen. Dit is niet de ruimte, waarmee de meditatie in aanraking komt. Het denken heeft altijd een horizon. Het meditatieve denken kent geen horizon. De geest kan zich niet verplaatsen van het begrensde naar het onmetelijke, evenmin kan het het begrensde omzetten in het grenzeloze. Het ene moet verdwijnen, wil het andere kunnen bestaan. De meditatie opent de deur naar een ruimte die onvoorstelbaar en ondenkbaar is. Het denken is het middelpunt waaromheen de ruimte van de idee ligt, en deze ruimte kan worden uitgebreid door andere ideeën. Maar deze uitbreiding, in welke vorm ook, is niet de ruimte die geen middelpunt heeft. Meditatie is het begrijpen van dit middelpunt en er daardoor boven uit stijgen. Stilte en ruimte gaan samen. De onmetelijkheid van de stilte is de onmetelijkheid van de geest, waarin geen middelpunt bestaat. De waarneming van deze ruimte en stilte is geen

denken. Het denken kan enkel zijn eigen projectie waarnemen en het herkennen ervan is zijn eigen begrenzing.¹⁵

De Kalachakra Tantra

De recente ontdekking dat de Stanza's van Dzyan althans gedeeltelijk ontleend zijn aan de *Kalachakra Tantra* is een zeer grote hulp bij het aantonen dat het wezen van *De Geheime Leer* het beste uitgedrukt kan worden als de transformatie van de mens. Tenslotte is transformatie algemeen erkend als het wezen van Tantra, en de Kalachakra-traditie wordt zowel in India als Tihet gelijkelijk erkend als de bron van de hoogste en meest esoterische van alle leringen.¹⁶ Onderzoekingen gedaan door prof. Jagannath Ypadhyaya van de Benares Sanskriet Universiteit en door David Reigle in de Verenigde Staten vormen een vrij nadrukkelijk bewijs dat de ware lering van theosofie een en dezelfde is als de zogenoemde "Lering van Shambhala", een andere naam voor de lering van de Kalachakra-traditie. Geïnteresseerde studenten kunnen de monografie van Reigle raadplegen die getiteld is *The Books of Kiu-Te or the Tibetan Buddhist Tantras: A Preliminary Analysis*¹⁷ en zijn voordracht "New Light on the Book of Dzyan"¹⁸ op het symposium over *De Geheime Leer* dat gehouden werd in San Diego, California op 21 en 22 juli 1984.

Het leggen van een verbinding tussen de Stanza's en de Kalachakra Tantra is een ware mijlpaal in het begrijpen van de werkelijke lering van de Mahatma's; aangezien het wezen van de *Kalachakra-lering* transformatie is, betekent dit dat het wezen van theosofie dat is wat in het transformatieproces zelf plaatsvindt. Het hart van theosofie zou dan niet slechts een verzameling "leringen" zijn waarover iedereen met meer of minder helderheid kan spreken of schrijven, maar eerder de daad van waarneming zelf, wanneer die niet meer belast is door enige eis afkomstig van de persoonlijkheid. In het boeddhisme kwam de meest ontwikkelde lijn van lering door het Mahayana en het Vajrayana en in beide schenen nu juist de eerste leringen van de

Boeddha radicaal verworpen te zijn. En in gedachte moet dan worden gehouden dat Nagarjuna, die deze tradities van leringen begon, in breder kring erkend is als degene die de "Lering van Shambhala" geeft.

Meditatie is explosie en ontdekking, zegt Krishnamurti.

De reden waarom Nagarjuna het Edele Achtvoudige Pad samen met vele van de andere fundamentele leringen van het boeddhisme terzijde lijkt te schuiven is dat zij eerder een instrument van de persoonlijkheid (in de theosofische zin van die term) geworden waren dan een element tot ware bevrijding. Op het moment dat een vast idee geschapen werd aangaande enige waarheid, houdt het op de waarheid te zijn en begint het een element van de persoonlijkheid te worden. Het is een van de redenen voor het gevaar van metafysische uiteenzettingen. Daarom was het niet alleen in het Mahayana en het Vajrayana van levensbelang om het accepteren van vastgelegde leringen te laten vallen. Het is ook de reden dat ware theosofie niet een verzameling vastgelegde leringen kan zijn, hoe verheven deze ook mogen klinken. Al dergelijke leringen zijn van de wereld van de persoonlijkheid en zullen vermoedelijk niet tot een leven van transformatie leiden, behalve wanneer zij frustratie en daaropvolgend verwerping bij de zeer serieuze bestudeerder oproepen. In feite lijkt de lering van Shambhala, zoals in de eerste stanza die hierboven geciteerd is, heel duidelijk te suggeren dat het leven van transformatie niet begint totdat en voordat alle ideeën, geloven, en gehechtheden aan verschillende filosofieën ophouden te bestaan. Transformatie betekent dat de persoonlijkheid er niet meer is en iets anders zijn plaats inneemt. Eerst in die toestand *begint* ware theosofie.

Wanneer transformatie plaatsvindt is het, volgens Nagarjuna en dus volgens de lering van Shambhala, niet nodig om iets te geloven of niet te geloven. Geloof in reïncarnatie, *karma*, de eenheid van leven, het

geestelijk pad, of wat dan ook, kan in het kader van het leven van transformatie best gemist worden. Wat er ook plaatsvindt in zo'n kader van totale ontkenning van de persoonlijkheid is heilig (om een term van Krishnamurti te lenen) en is zijn eigen bron; het vereist geen rechtvaardiging door enig boek of enige lering. De normale uitdrukking ervan zou zijn een totale samensmelting met wat er ook maar plaats vindt, en zo zou het door personen die er getuige van zouden zijn, worden beschreven als: mededogen, wijsheid, begrijpen, geven om... Zoals Krishnamurti zei:

*Meditatie is geen zoektocht, het is geen zoeken, peilen, verkennen. Het is explosie en ontdekking. Het is niet het temmen van de hersenen om zich aan te passen noch is het een zelf-introspectieve analyse; het is stellig niet de training in concentratie die omvat, kiest en ontkent. Het is iets dat vanzelf komt, wanneer alle positieve en negatieve beweringen en verrichtingen begrepen zijn en gemakkelijk wegvallen. Het is de totale leegheid van de hersenen. Het is de leegheid die essentieel is, niet wat er in de leegheid is; er is slechts een zien vanuit leegheid; alle deugd, niet sociale deugdzaamheid en fatsoen, ont-springt daaraan. Uit deze leegheid komt liefde voort, anders is het geen liefde. De fundering van rechtvaardigheid ligt in deze liefde. Het is het einde en het begin van alle dingen.*¹⁹

Een leven van transformatie is het enige dat telt

Een verbinding tussen Krishnamurti en Nagarjuna is inderdaad door boeddhisten gemaakt. Wanneer Pupul Jayakar in haar biografie van Krishnamurti over Pandit Jagannath Upadhyaya spreekt, zegt zij:

In het begin van de jaren vijftig, toen pandits van Varanasi Krishnamurti voor het eerst hadden gehoord, dachten de boeddhisten dat Krishnaji boeddhisme predikte; de vedantijnse pandits dachten dat hij in de stroming van

*de vedanta stond. Later voelde Upadhyayaji dat Krishnaji meer in de stroming van Nagarjuna stond. Weer in een latere periode voelde hij dat wat Krishnaji zei Nagarjuna zou hebben gezegd, als hij nu had geleefd. Het had betrekking op het moment van deze tijd.*²⁰

Het zal waarschijnlijk een grote verleiding zijn voor een persoon, wanneer hij geconfronteerd wordt met een manifestatie van een leven van transformatie, om een nieuwe wereld van ideeën te creëren om dat leven te verklaren. Maar de beschrijvingen van de persoonlijkheid zijn niet het beschrevene; zij kunnen nooit zeggen wat wij graag zouden willen dat zij zeggen. Bovendien, zelfs als de beschrijving tot op zekere hoogte inspirerend is, is het nooit zelf het *leven van transformatie* en het is daarom totaal niet terzake doende. Het enige dat van belang is, is het *leven* van transformatie, en het is waarschijnlijk dat alle “leringen” alleen maar de persoonlijkheid versterken, hoe mooi of diepzinnig zij ook mogen klinken. Dit is, naar alle gegevens schijnen uit te wijzen, de eerste les die geleerd moet worden, volgens de lering van Shambhala. Een geweldig probleem is dat het moeilijk is om zelf deze eerste les te onderkennen, aangezien er op dat punt geen hulp is van enig geschrift, goeroe of traditie. Je staat helemaal op jezelf, met niets om op te steunen. Zoals Meester K.H. het stelt:

“Het is een feit dat tot de laatste en hoogste inwijding, iedere chela en zelfs sommige Adepten – aan zichzelf wordt overgelaten. Wij strijden onze eigen strijd en het bekende adagium “de Adept wordt, hij wordt niet gemaakt”, is letterlijk waar.”²¹

Het uitschakelen van de gehechtheden van de persoonlijkheid (tevens omvattend alle leringen en de beoefening ervan die de persoonlijkheid is gaan identificeren met het geestelijk leven) zou, dat is duidelijk, een enorm vacuum in je leven doen ontstaan. Deze leegte zou zo buitengewoon onaangenaam zijn, dat er een grote verlei-

ding zou ontstaan die met nieuwe begrippen te vullen. Het is bijvoorbeeld erg verleidelijk een nieuwe wereld van ideeën te scheppen uit de gedachte dat alle ideeën moeten worden opgegeven. Te leven zonder enig idee waarop je kunt steunen voelt zo “verkeerd” aan voor de concept-gebonden persoonlijkheid dat deze makkelijk aanneemt dat er echt iets verkeerd zit met de dood van al zijn dierbaar vastgehouden gehechtheden. Maar zo lang als je handelt volgens een formule, het doet er niet toe hoe knap, verfijnd of subtiel die is, is het toch de persoonlijkheid, het ik, dat handelt. Je wilt zo graag wat steun vinden in het hebben van een kant en klare formule die aangeeft hoe het leven zal zijn zonder de persoonlijkheid, maar in feite is het niet mogelijk om van te voren te bepalen hoe de transformatie plaats zal vinden, omdat zoals Mahatma K.H. onderstreepte, het altijd oorspronkelijk, uniek is.

Het is dit gevoel van desoriëntatie en ongemak dat zo vanzelf gevoeld wordt door de persoonlijkheid, wat Krishnamurti's inzichten en beschouwingen zo bijzonder moeilijk heeft gemaakt voor velen van de grote aantallen mensen – en niet alleen theosofen – die gedurende zijn lange leven met hem in contact kwamen. Deze onze kerheid doet sterk herinneren aan de verslagen over leerlingenschap en proefleerlingenschap waarover in de eerste jaren van de geschiedenis van de vereniging voortdurend gesproken wordt, in het bijzonder in de brieven van de Mahatma's.

Krishnamurti en transformatie

Toen Krishnamurti op het theosofische toneel verscheen, was de in alle theosofische organisaties universeel aanvaarde opvatting dat theosofie bestond uit een verzameling leringen die, door hun redelijkheid, mensen ertoe leidde het geestelijke leven te leiden, dat naar men begreep bestond uit het volgen van een aantal vaste regels. Een zorgvuldige en grondige doorlezing van alle oorspronkelijke bronnen (de brieven van de Mahatma's, H.P.B. 's geschriften, en de geschriften van sommige che-

la's) toont niettemin aan dat de echte lering nooit bedoeld was als uitsluitend een “rationele” uiteenzetting van de “werkelijkheid”. Zij was eerder en vooral een verzameling intuïtieve geboden en aanmaningen om interesse te doen ontwaken voor het leven van transformatie, het leven van broederschap en onvoorwaardelijke aanvaarding van het leven zoals het is. Dit is gedeeltelijk de reden waarom er zo veel duidelijk ongelijke versies van de lering voorkomen, waarvan de meeste op beslissende punten met elkaar in strijd zijn, en waarom er in de eerste jaren (toen de invloed van de Mahatma's meer nadrukkelijk aanwezig was) zo'n grote verwarring onder de leden was over wat de ware lering was. Terwijl de leden uitkeken naar – en anderen schreven over – een “logisch” beeld van de wereld, leerden de Mahatma's een manier van leven die het afschaffen van het intellect als de bron van wijsheid inhield met het in praktijk brengen van broederschap in het leven; dat betekende ten dele niet veel aandacht geven aan wat ieder geloofde of niet geloofde (met inbegrip van jezelf). Zoals uiteengezet werd door Mahatma K.H. aan mevrouw Besant:

Niemand heeft het recht aanspraak te maken op gezag over een leerling of zijn geweten. Vraag hem niet wat hij gelooft... De top van de golf van de intellectuele vooruitgang moet bereikt worden en geleid naar spiritualiteit. Zij kan niet gedwongen worden tot geloof en ceremonieel eredienst.²²

De aanwezigheid van Krishnamurti te midden van de theosofische wereld kan dus gezien worden als het tegendeel van een vergissing of een wonderlijke samenloop van omstandigheden. Via Krishnamurti werd de eerste les van de lering van Shambhala vlekkeloos aan de hele wereld gegeven. Zijn hele leven lang sprak hij in zijn voordrachten over de noodzaak van sterven van moment op moment (in theosofische terminologie: de dood van de persoonlijkheid), zoals in de hierboven gegeven citaten. Hij sprak verder over het

probleem dat wij niet in staat zijn te begrijpen; écht iets te “weten”, zolang begrip uit conditionering, uit een standpunt voortkomt. Het leven van begrippen en conditionering is duidelijk ook het leven van de persoonlijkheid, dus (alweer in theosofische termen gesteld) wees hij op de noodzaak om ons proces van het begrijpen van de dingen te doen beheersen door iets anders dan de persoonlijkheid.

Maar hij weigerde een naam te geven aan dat “andere”, dat gebeurt wanneer de persoonlijkheid er niet is, zoals in sommige theosofische, hindoe- en boeddhistische werken wordt gedaan. Het is deze weigering van hem die zo velen van hun stuk bracht, die verlangden dat hun een “rationeel” beeld van de wereld werd gegeven. Hij zou nooit zeggen: “Het is *Boeddhi* waarover we nu spreken” of “Ik verwijz nu naar de hoogste triade.” Wanneer er slechts woorden gebruikt worden om naar dit “andere” te verwijzen, wordt alles verplaatst naar het niveau van de persoonlijkheid, hoe “diepzinnig” of “spiritueel” het ook moge klinken.

Het ware *Boeddhi* is niet een woord noch een concept en kan niet in een piramidale grafiek, dicht bij de “top”, uitgetekend worden. Termen zoals “top”, “bodem”, “boven”, “beneden”, met hun betekenissen van “superieur” en “inferieur” zullen naar men mag verwachten niet een plaats vinden in de wereld van de eigenlijke “hoogste triade”. Maar het spreken over deze dingen alsof men wist waarover men sprak of schreef kan het effect hebben van het verlagen in waarde daarvan en moedigt de pretentie aan dat men erover logisch, rationeel, met woorden en begrippen kan spreken, in tegenspraak met de lering van Shambhala, die uiteenzet dat het begin van leren plaats vindt met de dood van de persoonlijkheid – en daarmee van alle begrippen.

Krishnamurti toonde niets ontziend aan wat een ernstige en gevaarlijke vergissing het is om prachtige begrippen in categorieën in te delen. Iedereen die slechts ge-

looft in de “eenheid van leven” bijvoorbeeld, en niet echt in de staat verkeert van “alle leven zijn”, zal bijna zeker in slaappen en afdwalen van het pad van transformatie, waarin zo’n begrip geen rol kan spelen. Het kan heel best zijn dat, na het feitelijke sterven van de persoonlijkheid met al zijn opvattingen en conditioneringen, er de ontdekking plaatsvindt dat het leven tenslotte één *is*. Maar ook dat is een erg gevaarlijk idee om te koesteren, omdat dat soort speculatie weer een andere begripsmatige afleiding is van het leven van transformatie.

Het ware Boeddhi is niet een woord of begrip.

Met andere woorden, Krishnamurti’s aanwezigheid in de twintigste eeuw heeft het ieder van ons mogelijk gemaakt om als het ware via een scheikundige test na te gaan, hoe serieus wij eigenlijk zijn met betrekking tot theosofie. Het houdt in dat een theosoof niet noodzakelijk iemand is die zekere overtuigingen is toegegaan, maar eerder iemand die het leven van transformatie leeft. Een andere gevolgtrekking bij dit alles is dat, als iemand die gelooft in theosofie en dit naar anderen uitdraagt als een verzameling vastgelegde leringen, deze persoon, ondanks zijn goede bedoelingen de waarheid op zeer betreurenswaardige wijze verkeerd zou weer geven. Hierdoor zou hij de esoterische lering waarschijnlijk een slechte dienst bewijzen. Het zal dan ook niet als een grote verrassing komen om in de biografie van Krishnamurti, door Pupul Jayakar geschreven, uitspraken te lezen die rond 1900 gedaan zijn door twee werkende *tantrika*’s van de Kalachakra-afstamming die mevrouw Besant regelmatig in Benares raadpleegde.

Pandit Jagannath Upadhyaya van Varanasi, die een copie gevonden had van de oorspronkelijke tekst van de Kalachakra Tantra, en die daarin onderzoek aan het doen was, vertelde Krishnaji dat Pandit

*Gopinath Kaviraj de stelling verdedigde dat de Theosofische Vereniging veel van haar verborgen lering aan deze geheime leer ontleende. Hij verklaarde verder dat Swami Vishudhanand en Gopinath Kaviraj, in de eerste jaren van de twintigste eeuw mevrouw Besant hadden gesproken over de op handen zijnde komst van de Maitreya Bodhisattva en zijn verschijning in een menselijk lichaam; volgens de swami, was het lichaam dat daarvoor gekozen was dat van Krishnamurti.*²³

Helaas zijn zulke uitspraken over Krishnamurti in brede kring geïnterpreteerd ófwel in de zin dat hij een zeer grote autoriteit was die we allen letterlijk moeten volgen, ofwel in de zin dat degenen die zulke verklaringen afleggen zich vergissen. Ofschoon hopelijk aangetoond is dat er een zeer heldere en onweerlegbaar nauwe relatie is tussen de Kalachakra-afstamming, de Mahatma's die de theosofische beweging startten, en Krishnamurti, hoeft dit niet te betekenen dat Krishnamurti (of wat dat betreft de Mahatma's) *a priori* aanvaard moeten worden als een hoogste autoriteit in geestelijke zaken. Autoriteit kan tenslotte gezien worden als niet meer dan weer een ander *begrip* van de persoonlijkheid – aanvaard of verworpen naar gelang van iemands vooroordelen – dus wie autoriteiten volgt zal niet snel het leven van transformatie leiden. Het is de persoonlijkheid die willekeurig de begrippen “superieur” en “inferieur” scheidt, zo onmisbaar als men autoriteiten wil hebben. Maar in werkelijkheid hebben zulke onderscheidingen absoluut geen betekenis. Krishnamurti was geen autoriteit, ten dele juist omdat men nu kan zien dat hij een integraal onderdeel was van een veel groter schilderij – je zou kunnen zeggen, van een Tibetaanse *t'angka* rolschildering, gemaakt in Shambhala.

Noten

1. H.P. Blavatsky, *De Geheime Leer* (in het vervolg GL, Fricke editie, deel I en II). Voor het bestaan van zeven sleutels, met hun onderscheiden werelden van betekenis, zie deel

- II:454-55; zie verder *Esoterische Opstellen en Instructies (De Geheime Leer* deel III, Terwiel editie), 201, 218-23. Over de ontoereikendheid van de metafysische sleutel, zie deel III:201; ook verwijzingen naar de Leer van het Hart versus de Leer van het Oog, deel III:446, 469-77.
2. GL 1:282-83
 3. GL 111:448
 4. GL I:xix
 5. Blavatsky, *The Theosophical Glossary* (London, The Theosophical Publishing House, 1892) p. 107
 6. Blavatsky, *De Stem van de Stilte*, 1982. Transformatie is het onderwerp van het hele boek. Zie bijvoorbeeld de verzen 4,5, 19, 32, 33, 51,56, 63 en 64.
 7. id.p.11
 8. Id. verzen 2-5
 9. GL I:39
 10. GL I:21-22
 11. Blavatsky, *De Stem van de Stilte*, p. 11,2
 12. J. Krishnamurti, *Krishnamurti's Notebook* (New York: Harper & Row, 1976), p. 57-58
 13. GL I:41 (voetnoot)
 14. GL I:40
 15. Krishnamurti, *De Enige Revolutie*, Servire, Wassenaar, p. 39-40
 16. Zie Edwin Bernbaum, *The Way to Shambhala* (Garden City; Anchor Books, 1980); ook Chogyam Trungpa, *Shambhala. The Sacred Path of the Warrior* (New York: Bantam Books, 1986)
 17. David Reigle, *The Books of Kiu-Te or The Tibetan Buddhist Tantras. A Preliminary Analysis* (San Diego: Wizards Bookshelf, 1983)
 18. Reigle, “New Light on the Book of Dzyan” *Symposium on H.P. Blavatsky's Secret Doctrine Proceedings* (San Diego: Wizards Bookshelf, 1984)
 19. *Krishnamurti's Notebook*, p.68-69
 20. Pupul Jayakar, *Krishnamurti. A Biography* (New York: Harper & Row, 1986), p. 434
 21. A.T. Barker (ed.), *The Mahatma Letters to A.P. Sinnett*, herzien en geredigeerd door Christmas Humphreys en Elsie Benjamin (Adyar: Theosophical Publishing House, 1962), p. 305.
 22. C. Jinarajadasa (ed.), *Letters from the Masters of Wisdom, First Series* (Adyar: Theosophical Publishing House, 1964), p. 99
 23. Jayakar, p. 30-31

Uit: *The American Theosophist*
109(5), mei 1988
Vertaling: AeiSo Raven